

Pagtaengan ken Salun-at

DADDUMA A
NAGUNEG

◆ ◆ ◆

PANGTARAON
ITI CUDIL

◆ ◆ ◆

TI GUSING A BI-
BIG MABALIN A
PASAYAATEN

◆ ◆ ◆

SABIDONG

◆ ◆ ◆

TI RAGSAC A
PATAUDEN TI
PANAGSALI-
METMET

◆ ◆ ◆

PEGGAD TI SA-
LUN-AT DAGITI
AGCABANUAG

◆ ◆ ◆

ANIA TI MAPA-
SAMAC INTON
MATAY TI
MAYSA A
TAO?

◆ ◆ ◆

"MAPANTAYO
IDIAY CAL-
VARIC"

◆ ◆ ◆

BIAG WAYAWA-
YA KEN PANAG-
BIROC ITI RAG-
SAC

◆ ◆ ◆

Basaem ti Pagi-
na 8

10

CENTAVOS

Pangtaraon iti Cudil

Dr. H. C. Menkel

Ti pintas ken salun-at dagiti lallaki ken babbai nga agpadpada dackel ti pannacaibatayna iti cudil. Ket nupay ti pintas ti cudil adadda a macawis cadagiti babbai ngem cadagiti lallaki, nupay casta isuda amin padapada nga isadagda ti salun-at ken kinalaingda iti nasalun-at a panagtrabajo ti cudil. Casta unay nagadu ti nangegtayo maipapan iti puso, bara, beckel, nervios, ket iti ududina, dagiti "endocrine glands", iti casta nga istay nalipatantayo ti pannacaigrupo ti cudil iti retrato, ket mabalin a satay la malagip inton magastarantayo iti panangesestilotayo kencuana.

Agpaay iti panggep toy nga articulo, umdas a cunaen a ti cudil adda pakipadaanna iti kita ken trabaja dagiti beckel ken bara. Ti cudil umanges met a cas ti iyaanges dagiti bara. Nalabit ti cudil isu ti capatgan a calasugan a pagnaan ti lawag ti init a mapan iti ayus ti dara. Gapu itoy ti cudil ti maysa a tao masansan coma a maisarang iti lawag ti init; ngem no agdadamo, iti apagbiit laeng.

Ti panggepco iti daytoy nga articulo isu ti panangyallatiwco cadacayo ti dadduma cadagiti nabiit pay nasaracan iti pannacaadal ti panangtaraon iti cudil, ken no casanot panangyaplicar itoy tapno agpaay a pagimbagan.

Umuna ngem amin, masapul nga ipalagiptayo cadatay met laeng a ti cudil, cas met laeng cadagiti amin a sabsabali nga organos ti bagi, mabangon, wenno mabukel nga aggapu iti canentayo. Cas met laeng dagiti amin a sabsabali a paset ti bagi, dagiti celula ken laslasag a mangbukel iti cudil ababa ti biagda. Ti cudil a makita ken maricnayo ita saan nga isu met laeng daydi cudil a nakitayo ken sinalsaluadanyo idi napan a ta-

Ti "carotene" isu ti amarillo ti colorna a paset ti taraon a nawadwad nga iracion dagiti natnateng ken bungbunga.

wen. Ti daan a cudil naregregen, ket adda baro a cudil a timmubo iti lugarna iti dagup ti rabaw ti bagi. Toy nga itutubo ti cudil agtuloy a cancanayon. Ti baro a cudil binukel dagiti nabiit pay kinnanyo. Ti baro a cudil isu ti kinnanyo a nagbalim a cudil.

Dipay nabayag naadalmi nga adda maysa nga elemento iti canen a masapul unay ti nasalun-at a cudil. Toy a paset ti taraon isu ti amarillo ti colorna a paset ti taraon a nawadwad nga iracion dagiti natnateng ken bungbunga, ken isu a managan ti "carotene." Isu daytoy ti naipanagan kencuana agsipud ta umasasping bassit iti amarillo a color ti "carrot." Nupay casta, saan la a dagiti "carrot" ti pacsaracan ti "carotene" no di ket masaracan pay cadagiti istay isuamin nga amarillo ken nalangto a bulbulong a sida.

Napanecnecanen, umuna babaen ti

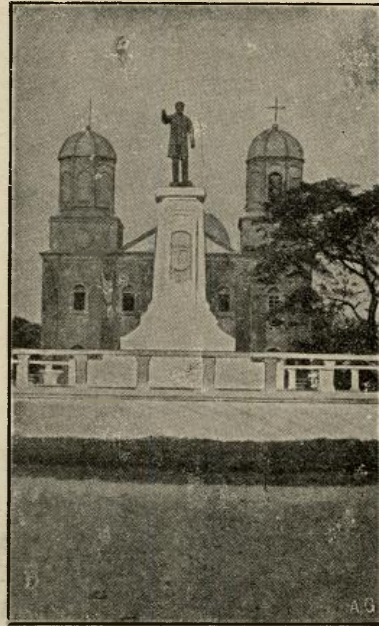
panangadal iti pannangan dagiti animal ket iti ududina babaen ti panangpaliw iti tao met laeng, a ti panagcurang ti castoy nga amarillo iti taraon ti maysa a tao ibungana ti sumagmamano a panagbalbaliw ti nakinruar a cudil ken nakinuneg a cudil dagiti organos a cas ti agong, carabucob, ngiwat, bara, organo ti digestion, bagis, beckel, ken glandulas.

Toy amarillo a "carotene" isu ti sustancia nga alaen ti bagi, nangnangruna ti dalem, nga aramidenna ken idulinna a Vitamina A. Iti sabali a panna, ti agdindinamag a Vitamina A awan sabali no di isu ti maudi a pagbalinan ti amarillo a carotene iti panagtrabajona a mangiracion iti taraon.

Toy amarillo a paset ti taraon ken ti vitamina A a pagbalinanna adda nadumaduma a trabajona, ngem ipucpuctay man ditoy ti panangpanunut-
(Maituloy idiaay Pagina 9)

"Mapantayo Idiay Calvario"

Jacinto Suban

Maysa cadagiti monumento ni Rizal.

Idi agsapa ti Diciembre 30, 1896, ni Rizal nagna manipud Puerto Santiago agingga iti tay-ac ti Bagumbayan tapno isarangna ti pusona nga umawat iti bala a naiturong iti puso ti nacionna ken tapno cablaawanna ti baro nga aldaw gapu cadagiti cailianna. Dagiti tactackiagna nareppetda a siirut iti licudanna. Ti ulona natangar, ti rupana natarnaw, ket awan a pulos ti aniniwan ti sipnget iti rupana.

"Nakitac ni Rizal idi aldaw a pannacapatayna," kinuna ni Timoteo Paez a cadduana a balud iti sabali a silid. Ni Paez siniripna ni Rizal iti baet dagiti barandillas, idi madama a rumrumar tapno inna sarangten ti macapatay a paltog. "Cayateo ti makigudbay kencuana, ngem saanac a napalubusan. Siac, a ti biageo sibibitin met idi iti cacatian, kinayateo a lamanoen ti ayayatec a gayyem. Idi rimmuar iti silidna addaac iti ruangan ti silideo, ket iti napaut a maysa a minuto nagpinnerreng dagiti mata-mi. Dagiti matana natarnawda a cas iti sigud a sinidsiddaawco, ket naragsac a cas itay mapan iti maysa a nasaysayaat ken naragragsac a lugar."

"Nanipud pannacaammo ni Rizal iti dacsanggasat a casasaad ti nacionna," kinuna ni Mabini, "ken nanipud panangrugina a nagtrabajo tapno mapamuspuan toy a casasaad, ti naregta nga ararapaapna cancanayon a casna la kitkitaen ti retrato ti nacabutbuteng nga ipapatay a mayururay kencuana. Iti casta nasursurona a di cabuteng ti patay idi umayda alaan a papatayen. Ti biag ni Rizal sipudpay inrugina nga italaga ken iservi iti nacionna, cancanayonen a matmatay, ngem tinaginayonna a situtured gapu iti panagayatna iti nacionna."

Ti conciencia ni Rizal natalna. "Matayac a cacuyog ti natalna a conciencia," kinunana a sitatalec iti maysa a gayyemna sacbay ti ipapatayna. Isu dina kinabuteng ti ayab ni gasat nga immay kencuana ken nangibilin kencuana a "tumimpuyog iti di maputput a procesion dagiti agturtu-

rong iti camposanto tapno alaenda ti lugarda iti naulimec a siled ni patay." Dagiti sacsacana situtudioda a mapan iti intudo ti gasat a papananna.

Iti sibayna kimmuyog ti nangdefender kencuana, ni Teniente Luis Taveil de Andrade, ken da Padre March ken Villaclara a taga Sociedad ni Jesus. Iti sangona ken iti licudna nagmarcha dagiti soldados a nacabaclay iti fusil ken nacabayoneta, isuda a sasagana iti aniaman a mabalin a mapasamac. Dagiti nagbantay a guardiana binukel dagiti duapulo ket uppat a soldados, maysa nga oficial, maysa a sargento, ken dua a cabo, cas naipadamag iti periodico a rimmuar iti aldaw sacbay ti pannacapatayna.

Da Jose Señero, Jose Dalman, ken Romulo Amon, nga ayayatenna nga adalan idi caaddana a naidestierro idiay Dapitan addada iti gimong dagiti adu a tattao nga agbuya. Napalalo ti ladingit dagiti puspusoda. Manipud iti adayu a Dapitan naglayagda nga immay iti Manila tapno ipacuyogda ti maudi nga ikikitada iti ayayatenda a mannursuro ken gayyem.

Ni Pedro Saura y Coronas, a maysa a Castilla, adda met iti gimong dagiti adu a tattao agraman dua nga adipenna. Iti casangoananna a rabii, ni Coronas pinagsiddaawna dagiti dua

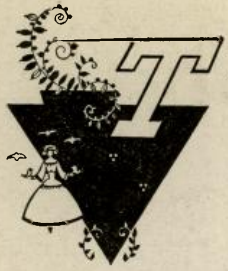
nga adipenna gaput panagsaritana ti maipapan ken Rizal. Sarsaritaenda iti gimongda laeng a ni Rizal saanto a matay iti sumuno nga aldaw, ket dagiti soldado didanto mapuutan ni Rizal; no di ket apaman a masagid dagiti bala ti bagina, agpucaawto a dagus iti angin ket maitayabto a mapan cadagiti bambantay ti Cavite. "Umaycayo cumuyog caniac no bigat," kinuna ni Coronas cadacuada, "ket kitaenyonto ti maaramid!" Isu dayta ti gapuna no apay adda ni Coronas iti gimong dagiti adu a tattao.

"Addatayo iti dalan nga agturong sadi Calvario," kinuna ni Rizal cadagiti papadi a cumuyocuyog kencuana a magmagna. "Agsagabaacto iti bassit laeng. Ni Jesus adadu nga adayu ti sinagabana. Isut inlansada iti cruz; ngem dagiti bala ilansadacto iti cruz a buelen dagiti tultulang ti duric ken abagac."

Ni Rizal saan a nagbuteng a matay. Siam a tawen casangoanan dayta pacatayan a canito, idi madama nga agpaspasiar iti dayta met la a dalan, agraman maysa a gayyemna, maysa a kinacuyogna kinunana: "Nagpintas ketdin toy a bigat!" Ni Rizal insungbatna: "Cas la ararapepec nga iti maysa a naïmnas a bigat a cas itoy, mabalin nga addaacto ditoy a mapaltogan." Isu seguron idi a ti di agressat a panagtrabajona nga agpaay iti pagimbagan dagiti cailianna agbanagto iti pannacapatayna iti camaudianan idiay lugar a nacapapatayan met dagiti sabsabali a patriota idi cua.

Nakitada idiay adayu ti Corregidor ken dagiti bantay ti Cavite. No mayalubog iti kinuna ni Charles Depperman, nga ayudante director ti Observatorio, "adda bullalayaw iti agsapa ti dayta nga aldaw, ket ti pito nga apageasangapulo ti langit naabungotan iti ulep iti a las 7:00 ket nagarbis iti liclicmut ti Manila iti a las 8:00 ket nagbullalayaw iti casaangoanan ti a las 7:00."

Ni Rizal nalagipna, a cas itay tagtagainep, dagidi naragsac nga aldaw ti kinaagtutubona idi capigsa ti pan-

ti Gusing a Bibig Mabalin a Pasayaaten

Frederick Balyat

Dagiti estadistica ipakitada a manipud maysa aginggat tallo iti tunggal sangaribu nga ubing a mayanac adda gusingda. Agsipud ta nacaro a defecto daytoy, ken agsipud ta adu

nakiinnaremna, ket ti pannacalagipna cadagiti naragsac a malem a panakieucuyogna ken Leonor a kinaayanayatna, binang-aranna bassit dagiti silud ni patay kencuana. "Sumagmamano a bigat a cas itoy," kinunana, "nagpaspasearcami iti kinaayanayateo ditoy!" ket intudona daydi lugar a pagpagnaanna.

Sangapulo ket uppat a tawen sabay ti dayta, idi adda ni Rizal idiaiy Madrid ket nakipagtaeng cadagiti ag Paterno idiaiy Calle Saucó, intagtagainepna ti cas la iti mapasamaena ita. Intagtagainepna nga "isu agpabpabuya campaydi ket natay idi adda nga agpabpabuya. Naricnana ti panagpucaaw ti angesna. Dagiti pigsana nagpucaawda idiaiy awan—nagsipnget ti panagkitana, ket ti sipnget isu ti nangbalcut kencuana. Isu adda nga agtutuoc, ti patay isu ti kimpet kencuana. Cayatna ti aglaaw nga agparayat ken Antonio Paterno, isu a matmaturog iti dayta met la a silid, ngem dagus a nacariing, a palalo ti capuyna ken rigatna nga umanges." Isu ngata daytoy ti pannacatungpal ti tagtagainepna iti dayta a rabii? Isu man wenno saan, matda a kinapudno nga isu matmatay iti nacaeasi nga ipapatay.

Idi isursuratna dagiti maudi a binulong ti maicadua a librona kinunana a cas itay impacpacaunana no casanonto ti maudi nga horasna ditoy daga: "Matayac a kitkitaec ti panagbannawag ti lawag iti daya. O dacayo nga agtutubo sabtenyo dayta a lawag a cacuyog ti rag-o ket dicay lip-lipatan dagiti natuang idi easipnget ti rabii." Ket isu natay idi tiempo a easipnget ti gasat ti nacionna a cas ti easipnget ti tengnga ti rabii.

Sapay coma ta dagiti agtutubo ita laglagipenda coma dagiti naudi a sao ti Numero Uno a canacionanda.

bassit dagiti mayanac a gusing, ammoentay coma amin ti sumagmamano a banag maipapan itoy.

Ania ti naggapuan ti sao a "harelip" iti saot Ingles, ket ania ti caipapananna? Ti "harelip" a cuna isut maysa a pisi weuuo gusing iti nakinngato a bibig a maicasigud inton mayanac ti ubing, ket dayta a gusing saan nga agcaem nga isisuna. Ti gusing mabalin nga adda iti macanawan wenno macatigid bassit a bangir ti nakinngato a bibig, wenno iti tengnga ti bibig.

Nacaayayo nga ammoen no casanot pannacanaganna daytoy iti "harelip" iti saot Iingles. Mapan ti adu a tawenen maysa a doctor a nacakita cadagiti adu a castoy a casos napanunutna a dagus a dagiti casta a gusing umasaspinda iti bibig ti "hare" wenno conejo, ket isut gapuna a ninaganana iti "harelip" wenno bibig ti conejo. Nupay casta, cadagitoy a tiempo caaduan cadagiti dodoctor isut panagananda iti "cleft lips," wenno napisi a bibig. Inanamaenmi nga addanto tiempo nga isu daytoy ti nagan a maramat iti saad ti "harelip."

Dagiti macagapu iti castoy a condicion saan pay a nakedngan iti maudi a pangngeddeng. Di duaduaen a sumagmamano cadaacuada agtaudda iti kinadaeckel ti dila, wenno tumor iti baba ti bangabanga, ken sabsabali pay. Nupay casta, pasienmi a caaduan cadagiti casta a casos isudat matawid, wenno puli ti familia. Masansan a napaliw a sumagmamano cadagitoy a casos masaracanda iti isu met la a familia. Itay dipay nabayag maysa a doctor nga Aleman nagsurat iti maysa a libro isu a pageunaanna a no mayalubog iti panagsukimatna patienna a ti cangrunaan a gapu toy a condicion isu ti pagduyusan ti maysa a familia.

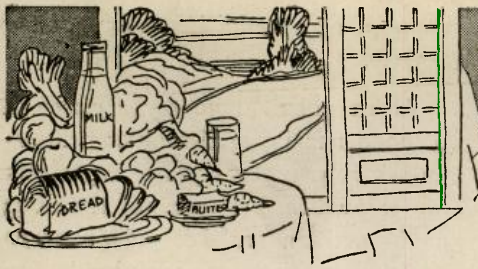
Caaduan cadagiti gusing, no ania ket gapuna, masaracanda iti cattigid a bangir ti nakinngato a bibig. Bassit dagiti masaracan iti macanawan a bangir ti nakinngato a bibig. Ket ti cabassitan, ngem isuda met ti

calaadan ti buya, isuda dagiti tumubo iti tengnga ti bibig. Ti gusing ti bibig masansan a maigiddan iti gusing ti gugut iti batog ti gusing ti bibig. Ti ubing a gusing ti bibigna istay canayon nga adda defecto ti agongna. Dagiti nakinruar a diding ti agong masansan a suriabda. Masansan nga adda pay sabali a defectoda, cas panagtitipkel dagiti ramay ti dapan, panagcurang ti ramay, ken panagcacapet dagiti ramay ti ima.

Adda sumagmamano a rason no apay dagiti castoy nga ubbing reb-bengda nga awaten ti tulong ti medico, ket ti capatgan a rason isu tapno pasayaaten ti langada ket iti casta maipadada iti gundaway cadagiti sabsabali nga ubbing. Pagaammotayo a dagiti ubbing agbalinda a di manakem, wenno agpapan nadawel, inton macakitada cadagiti casta a tatao. Daytoy macapadakes iti panpanunut ti nasaplit nga ubing. Ti maicadua a capatgan a rason isu ti panangpasayaat iti panagsao ti ubing. Cas nasao iti ngato, dagiti gusing ti bibigda masansan a gusing met ti gugut ti ngiwatda, ket isu ti macagapu iti dakes a panagbalicas ti ubing; ket no ti gusingna dinto macaem, addanto defecto ti panagsaona. Adda pay sabsabali a gapu ti pangagasan iti casta a defecto, ngem dagiti nasao iti ngato isudat capatgan.

Tapno paimbagen ti gusing masapulna ti maysa nga operacion. Dagiti dadduma mabalin nga imtudenda no ti gusing dinto umimbag a nacnakemna inton dumacdaeckel ti ubing. Ti sungbat isu ti saan. Nacakitaec cadagiti adu a nataengan a gusing pay laeng ti ngiwatda, ket ti calacayan a nakitaec agtawen iti walopulo. Adda met nakitaec a nataengan a di nada-it dagiti gusing ti bibigda, ket ti calacayanda agtawen iti duapulo. Agparang a dagiti nataengan didanto palubosan nga agtuloy ti gusingda a di macaem, ket iti casta birukendanto ti pannacaoperarda.

No ti ubing gusing ti bibigna ken
(Maituloy idiaiy Pagina 14)

Maipay itì SALUN-AT

SABIDONG

Titus A. Frazzee

Padasentayo aya ti aniaman a banag iti maminsan laeng? Saan! Dagitoy a sao (padasen iti maminsan laeng) napeggadda nga annuroten. Dagiti aglaclaco ti opio ken sabidong adu ti gundawayda a mangaramat iti casta a sao. No dadduma iti gimong dagiti agtutubo, igay-atda dagiti muestra dagiti tagtagilacoda a casab-sabidong nga addaan nagnagan a macaawis, cas "snow," "study powder," "bracer," ken sabsabali pay a nagan a macaawis.

Saan nga agpayso nga amin a tao ket cayatda a "padasen ti aniaman a banag iti maminsan laeng," nupay adu dagiti mangpadas iti casta. Ngem no adda sinoman nga agpadas, dina coma irugi cadagiti sabidong. Palubosam a tay nalacoda a banag ti pangrugiana. Padasenna nga ayayamen dagiti uleg, nalabit didanto cumagat. Padasenna ti lumagto manipud iti nangato a balay, mabalín a saan a matuccol amin a tulangna. Padasenna ti mangalimun iti nasagana a pangsabidong cadagiti bao; ti doctor mabalínna nga ipalsot ti bombana iti carabucob ket sana bombaen a parua-ren. Ngem apaman a macstrec ti sabidong iti uneg dagiti ururat, awanen ti bomba a mabalín nga aramaten a pangparuar iti sabidong.

Adu dagiti drogas a macaawis iti panagvicio, ket ditay mabalín a padasen nga adalen ida amin iti maysa nga ababa nga articulo, ngem panunutentay man ti sumagmamano cadagiti capeggadan cadacuada.

No casano a dagiti umili idiay China, India, wenno Persia, agurnongda cadagiti opio ita nga apit dagiti dagdagada, casta ti panagurnongda cadagiti opio cadagiti callabes a siglo. Awan macaammo no caano ti immuna a panangaramat dagiti tattao iti daytoy a sabidong.

Ti Naggapuan ti Opio

Ti immuna a naggapuan ti mula nga opio isu ti Mesopotamia, ket ti historia dayta a daga idi unana sal-

Padasem iti maminsan laeng?—Oh saan.

salaysayenna dagiti sabsabong a macapaturrog. Maysa a daan a sursurat ti Asiria salaysayenna met ti opio ken no casano ti panangurnongda cadagiti macasabidong a tubbog nga aggapu cadagiti mulmula ti Asiria, idi nabayag nga unana sacbay ti tiempo ni Cristo. Awan ti duadua a ti historia idi unana inyallatiwna iti agdama nga historia ti pannacaammo iti cababalin ti tubbog ti sabong ti opio, ket dagiti tattao intuloyda a pinaadu dagiti ladingitda ken tagtagainepda, ken pinapatay dagiti cabusorda, gaput panangaramatda iti macasabidong a tubbog ti opio. Saan a malielican a ti China ken India, idinto ta adda climada ken dagada a maitutup unay a pagapitan ti opio, isudat nagbalin a daga ti opio.

Ti morfina, isu a cawadwadan a pa-caaramidan ti opio, isudat maysa a puraw a banag a sinan cristal a pumait ti nanamna, ngem awan ti angotna. No cayatyo a natalgedcayo, liclicanyo ti agtomar ti aniaman a pu-

raw ken napait a polvos nga igay-at cadaayo ti maysa a gangannaet. Ti morfina isut maysa a naingel a sabidong, ket naisangsangayan nga affectaranna ti utec ngem affectaranna met dagiti dadduma a sangsangana. Ti sangeabassit a morfina a mayuneg iti tao, pacapuyenna dagiti voluntario a tigtignayna ket pataudenna ti ricna ti pannacaturturog, ket ti nasabidongan a tao mapaturrogto malacsid no adda mangluclucag keneuana a cancanayon.

Bunga ti Sabidong

Ti tao a masabidongan iti opio, no adda icutanna a datdatlag a resistencia a maibusor iti sabidong, lugar a matnag iti turog, mabalín a siririing ngem agararapaap. Ti ararapaapna saan a sumardeng, ngem cumapuy ti panangipatonna ken ti pannacabalinna a mangituray iti bagina. Agsasaruno a cas la kimat dagiti lada-dawan nga agparang iti isipna. Toy a condiccion adadda nga umasasping iti panagtagtagainep lugar nga iparangarangna ti naregta a panagtrabajo dagiti pannacabalin ti isip. Ti pannacarienana iti ut-ut cumapcapuy; ti panagangesna bumunbuntog, ket dagiti taotao ti matana bumassitda.

Ti adadu a morfina a maipauneg macapataud iti turog ket ti tao a mapaturrog nalaca a riingen, ngem dagus a mapucawna ti puotna apaman a di masingsinga. Ngem no adadu manen ti morfina a maipauneg, dayta pataudennanto ti nargaan a pannaturrog ti nasabidongan, ket narigat a riingen iti turogna.

Agtuloy dagiti cas la ararapaap a tagtagainepna. Bumuntog ti panagangesna, ti pulsona mabalín a regular ken napigsa, ket ti cudil agarup lumitem gaput panagecurang ti oxigeno iti dara. Mabalín a matay nga agtaud iti panagsardeng ti panagangesna.

Ti cocaina nga aggapu iti bulong ti cayo a bassit a managan coca, a tumubtubo idia Sudamerica ken East Indies, isut sabali a sabidong a masansan a maararamat iti nakillo a pamanayan. Toy a sabidong napigsa a manggargari ket masansan nga araramaten dagiti managvicion iti morfina nga icadcaaduada iti dayta.

Cas la Di Manganano

Ammoentay coma a dagitoy isudat sabidong a macapatay, a condenaren ti sangalubongan. Ti mangdegdeg iti peggadda isu ti pannacaiparangda a cas itay naimbag ken napudaw a canen a di manganano, ket gapu iti pardas ti pannacalacoda adu dagiti sumrec nga agente a mangilaco cadacuada. Ti panangsaep, panangsusup, wenna panagtomar iti maminsan, parsuaenna ti panagtarigagay manen iti sabali. Intono cuan ti maysa a tao nabanniitanen, ket ti panaggartemna iti dayta a banag saan a mapmapneken. Ti maitabbug agbalin nga adipen ti vicio. Casta ti panggep a gapu ti nacaitedan ti maysa a muestra kencuana a pangramanan. Iti dayta agbalin a maysa cadagiti di sumardengen nga agatang iti dayta a sabidong Tapno mapenneca ti gartemna a mangipauneg iti casta a sabidong, mapilit nga agrabajo, makilimos, umutang, ken agtacaw. Ket no awan ti sabali a pamuspusannan, masansan nga isu agbalin metten nga aglaclaco iti opio, tapno adda pangalaanna ti agpaay kencuana, agsipud ta sian saan nga agbiagen no awan racionna nga opio.

Iti naminsan a Pascua, maysa nga agtutubo a lalaki immawat iti maysa nga agtagtagilaco ti maysa a muestra ti lacona a droga, ket idi natomarna iti sumuno a bigat cayatna manen ti sabali. Ti gayyemna nga aglaclaco nakitana ti panaggustona iti droga. Calpasan dayta ti aglaclaco dina masapulen nga uyotan ti bumaro a gumatang iti lacona. Isu met laengen ti agvoluntario a gumatang. Ngem idi awan pay ti maysa a lawas ti familia ti bumaro nadlawda nga adda dakes a ricricna ti bumaro. Imbirocanda ti caimbagan a mediconna, isut impanda iti away, ket isut linie mutda iti amin a naimbag nga influencia. Calpasan ti walo a bulan kinunada, "Inanamaentayo nga insa-

lacantayon ti bumaro, ngem saantay pay laeng a seguro." Isu dayta ti caimbagan a nabalinda a sinao.

Maysa a naimnas a balasang timmimpuyog cadagiti sabsabali a babai. "Padasem ti sumusup iti maminsan," kinuna ti maysa nga agapapiang. Ti babai pinadasna. Isu "nabanniitan." Pagamoan ti gartemna a mangnanam iti apiang dina maiccaten, ket iti casta inlacona ti bagina babaen ti pannakiasawana iti maysa nga Insic tapno masegurona ti racionna nga opio.

Maysa a Maicari a Pakibacalan

Tapno pucawentayo aginggat ramut toy nacaladladingit a casasaad manipud iti naciontayo, masapul nga intayo iti ubbog ti infeccion. Saan a nalaca nga aramiden daytoy. Masapul ti pannakibacal, ngem ditayto icaucano ti bacal.

Incayo iti paset ti ciudad a caaduan dagiti managapiang, ket idia maki-tayonto dagiti adipen toy a vicio, nga agpaypayubyub, ken agpaypayegpeg, ket ipacpac-olda ti uloda iti diding, ket awawaganda ti mangisalacan cadacuada iti rigatda. Taliawenyo ida, denggenyo dagiti sarita ti ladingit ken paunacapaay ken pannacauppay nga inyeg ti lunod ti sabidong ket patienyonto nga awan trabaje nga aglablabes ti kinarigatna, awan programa nga aglablabes ti ricutna, no adda laket bassit a namnama ti pa-

Ti sabidong cas la beclat a dina bulosan ti cayawna.

nangisalacan caadgiti nacairuam itoy a vicio.

Tapno gubalentayo toy a casasaad ti lunod nga inyeg ti sabidong, masapul ti sangsangcamaysa a capanunutan ti publico, ket masapul ti tulong dagiti amin a tao, ket pabainantayo dagiti nasnacion nga agmulmula ken agapapit cadagitoy a sabidong.

Ket nupay patientayo nga isut anongtayo ti panangtulongtayo cadagiti awan annongda, nupay casta masapul a bigbigentayo nga iti daytoy a gubat, nga isut maysa cadagiti canaskenan a pakigubatan ti tao, masapul tayo a biruken ti tulong ti pannacabalin ti Dios.

Toy a tulong ti Dios isut masapul unay iti pannakibacaltayo a maibusor cadagiti managapit ken managfabrica iti sabidong, ngem saan nga isu dayta ti dagupna. Apaman nga adda maysa a pinaadipen itoy a vicio, awanen ti macatulung kencuana a naidagaan. Awan maysa cadagiti sangaribu a pinaadipen a casta a macalapsut nga isisuna. Mabalin nga isu mapan iti maysa nga hospital ket suronna ti maysa a pamuspusan ti panagpaimbag ket calapasanna ma-isawang nga isu immimbagen. Mabalin nga isu cuataranna ti viciona cas cadawyanda a cunaen inton aramatenda ti pannacabalin ti pakinakemda inton bay-anda ti sabidong nga isisuna. Ngem iti kinaagpaysona awan maararamid ti pannacabalin ti pakinakemda; matdadan a masakit, ket awan pagaammo ti ciencia a macaited ti permanente a pannacapaimbag.

Awan aya ti umay umarayat? Ad-da, agyamantayo iti Dios, ta isu ti umay umarayat: "Benditoem ni Jehova, O cararwac, ket dimo lipaten amin dagiti parparaburna: isu a mamacawan cadagiti amin a kinakillom; isu a mamapia cadagiti amin a nasacsakitmo." Salmos 103:2, 3.

Ket isu inton umkis iti Dios iti aldaw ti danag, ket ti Ama sadi langit maasi kencuana, ti nacacaasi ken napasakit a tao nga immamarillo ti cudilna, ken limmabaga dagiti matana, mamalbaliw a dagus, ket mabalina ti makipagcanta ken David a cunaenna, "Iccontacto ti kinamanagayyat ni Jehova iti agnanayon."

Ti Ragsac a Patauden ti Panagsalimetmet

Martha E. Warner

Itoy agdama a lubongtayo adu dagiti nagannac a di unay mangpanpanunut iti kinapateg ti panangisuroda cadagiti annacda ti panagsalimetmet.

Dagiti dadduma a nagannac, idinto ta ipagarupda a ti casta a sursuro saan a masapsapul wenno macaited buong ti ulo cadacuada, ibaonda dagiti annacda a rummuar iti lubong a cas itay agtaytayab a nacapuy ti payacda, ket ururayenda a magunodandanto a dagus ti sirib ken bileg ti nataengan a tao. Ket inton gapu iti gasat wenno sabsabali pay a gapu, dagiti annacda agbanagda a saan a nagasat, dagiti nagannac dida mawatan ti gapuna, ket masansan a napaait ti rienada.

Naminadu a naiyintuud caniac ti castoy a saludsud: Inton dagiti agtutubo panawanda ti balayda ket makiasawada, ituloyda pay laeng aya a kitaen dagiti dadackelda nga isuda ti mangigasto cadacuada?

Ti insungbateo canayon a saan, ket isungbateo manen ita ti saan, ta patiec a masapul a maipaawat cadagiti annac manipud damo, nga nton inrugidan ti maysa a baro a familia, isudan, ket saan a dagiti dadackelda, ti mangibaclay cadagiti sungbatan dayta a familia.

Bigbigec a dagiti licliemut pasaray balbaliwanda dagiti casasaad ti biag; ngem uray pay casta, patiec iti caunggan ti pusoc a dagiti agtutubo a lallaki ken babbai mabalinda a biruken ti pagbiagda, ken agsalimetmet—uray ti la dayawda ti salimetmetanda, no awan ti sabalin.

Agsipud ta diac cayat ti agtalec ti bucodeo laeng a capanunutan, inyintuudeo met toy a saludsud cadagiti sabsabali. Umuna iti maysa nga ina Ti sungbatna cunana: "Dimo mabalin a paruaen iti balaymo ti naggapu iti lasag ken dalam."

Maysa nga anac a babai castoy ti capanunutanna: "Talaga a dagiti nagannac rebbengda a taraenen dagiti annacda calpasan ti panangasawada. Apay a saan? Isuda ti nangyeg cadacami ditoy lubong, saan a dacami ti nagdawat iti iyaaymi ditoy."

Ngem ti sinarita ti maysa nga ama

"Apaman a macadackel bassit ti ubing, iruamna coma ti tumulong nga agtrabajo"

maiduma. Kinunana: "Iti sangapulo ket dua a tawen adda trabajo a nanggedac ti macaanay a gastoemi; ngem ita cunada a lacayac unayen nga agtrabajo. Adda balaymi a bassit, ken sangcabassit a daga, ket no daedacami la coma nga agasawa, macaapiteami met ngata ti umanay a pagbiagmi, no saan coma a gapu cadagiti annac.

"Ti anacco a babai ken ti asawana a lalaki agraman dua nga annacda immayda simmangpet ditoy balay itay napan nga invierno, ket addada pay laeng ditoy ita. Ngem ti pagdaesan na awan araramidda a tumulong cadacami wenno tumulong cadagiti bagbagida met laeng. Macapaladingit a denggen ti panangsasaoda iti kinapanglaw dagiti maipuni iti lamisaan. Dagiti innem a tao dida mabalin ti mangan ti sorbete iti tunggal pannangan."

Inintuudeo iti maysa a bunggoy dagiti babbai, ket ti sungbatda isu met la ti daan a sarita, ngem agduduma la bassit ti panangisaoda, a dagiti nagannac annongda cano ti agtrabajo ken agsalimetmet gapu cadagiti annacda.

Ngem ibagayo man caniac no apay. Apay a dagiti nagannac rebbengda ti agtrabajo ken agbalin nga adipen da-

giti annacda, wenno padasenda a palacaen ti panagbiagda? Dagiti annac naaramidda aya a naggapu iti sabali a kita ti abel?

Dagiti nagannac masapulda nga ammoen a ti agnamnam-ay a biag saan nga isu ti masapul dagiti annacda a mangitutup cadacuada a mangsaranget iti bacal ti biag. Masapulda a sarangten dagiti rigat nga agpaay iti pagimbaganda met laeng. Iti dayta sadanto la macaala iti bileg ken tured ken capadasan.

Naamammoc dagiti inna a palalo ti rigatda nga agtrabajo ken aglampaso ken macurcurangan iti canen ken pagananay tapno macaurnongda iti sumagmamano gasut a pesos nga itedda iti anacda inton mangrugi nga agbiag. Naimbag ti panangrugina, ngem agpababa nga agpababa.

Isut maysa a nalinteg ken rumbeng ti panagtarigagay dagiti nagannac a mangted ti pangrugian dagiti annacda nga agbiag; ngem ti tiempo a panangaramid iti casta isu inton ti annacda ubing pay la a bassit. Iti dayta nalacada a sucogen ti cababalinna tapno ti ubing masagana a sumaranget cadagiti narigrigat a trabajo ti biag iti ududina. Ngem ti panangsucog ken panangsursuro maaramid coma a cancanayon a cacuyog ti tulong ti Dackel nga Ama sadi langit.

Ngem apaman a macadackel bassit ti ubing, iruamna coma ti tumulong nga agtrabajo, agsipud ta ti panagtrabajo masapul iti panagbiag. No ti ubing saan a masursuroan nga agtrabajo agingga iti agtawen iti 16 wenno 18, nacaseseguro a dinanto cayaaten ti agtrabajo.

Nupay diac anamungan ti panangted iti ubing ti tangdan gapu iti amin a sangcabassit a trabajo nga aramidenna iti uneg ti balay, nupay casta patiec a ti ubing adda coma cuartana a mabalinna a naganen ti cucuana. Sursuroenna nga ilasin ti apagcapullona nga agpaay iti Apo, ket ti matda isu ti pangalaanna ti igatangna iti masapsapulna. Ti masapulna mabalin a liston ti sapatos lapis, wenno paño.

(Maituloy idia y Pagina 14)

EDITORIAL

Biag Wayawaya ken Panagbiroc iti Ragsac

Surat ti Editor

Catutubo nga iti daytoy a tiempo ti tawen masansan nga isu ti panang-sukimattayo iti doctrinatayo maipapan iti wayawaya. Toy a tawen, a panagari ti gubat iti amin a sikig, ket linaelaesa dagiti tattao a makigububat gapu iti daytoy ken gapu iti dayta a panggep, pilit nga umay ti saludsud: Ania ti pudno a maicari a pakibacalan?

Dagiti Aleman agparang a makigububatda tapno taginayonenda "ti ugali ti panagbiagda" ken tapno ipapilitda dayta nga ugali cadagiti sababali. Ti Japon cas la makigububat tapno macapagbalin a daedackel nga imperio. Ti Rusia agdadata a makigububat tapno taginayonenna ti terriorio ken turayna. Ket agdadata met a ti Inglatera makigububat tapno taginayonenna ti imperiona. Ti America makigubatto, wenna madamanton a makigububat inton basbasaenyo toy nga articulo, tapno taginayonenna ti ugali ti panagbiagna. Ket masasao a ti Filipinas makigubat no ken inton makigubat ti America.

Iti casta catutubo a tumaud ti saludsud: Ania dagiti pudno a maicari a banag a gapu ti pakibacalan? Caaduan cadagiti banag iti listatayo a gapu ti pakigububatan dagiti tattao mabalintay a cruzan ida a di masapsapul ti adu ken nauneg a panagadaltayo cadacuada, agsipud ta saanda unay maicari a gapu ti pakibacalan wenna pakigubatan. Ket naisangsangayan a pudno a casta ti maipapan cadagiti banbanag a nacapataud wenna mabalin a macapataud iti gubat dagiti cumarit ken mangraut.

Inton umaytayo iti pannacataginayon ti biag ken wayawaya ken panagbiroc iti ragsac, istay maicari amin a ngina nga ibayad iti pannacataginayonda. Ngem adu dagiti siaayat a makigubat tapno taginayonenda ti ugali ti panagbiagda. Ngem maicari aya dayta a gapu ti pakigubatan? Ni Right Reverend Fulton J. Sheen, a taga Catholic University ti Washing-

ton, D. C. casna la ipagarup a saan a maicari dayta. Ket itedna cadatayo dagiti naimbag a razonna no apay casta ti pagarupna. Cunaenna:

"Ti agbucucodan a capitalismo a dina palubosan dagiti mangmangged a makibingay iti ganancia saan a maicari a taginayonen.

"Ti maysa a sistema ti economia a palubosanna dagiti nacarit ken nasicap a bunggoy ti tattao a makitimpuyog cadacuada tapno magunodanda dagiti panggep ti pannakipoliticada cadagiti gangannaet a daga ken tapno pabacnangenda ti bolsa dagiti agpangulo, saan a maicari a taginayonen—palubosam a mapucaw.

"Ti maysa a sistema social a mangdadael iti kinasagrado dagiti tulag babaen ti panangipalubosna iti panag-sisina dagiti agaassawa babaen ti divoreio, saan a maicari a taginayonen, palubosam a mapucaw.

"Ti maysa a sistema ti tolerancia nga agtaraken iti ateismo, anti-religion, ken anti-semitismo, saan a maicari a taginayonen. Palubosam a mapucaw."

No panunuten a nalaing dagiti cuestion a naguneg cadagita a banag, agparang a ti naimbag a gayyem a Catolico nalinteg ti capanunutanna. Ket impakitana pay nga uray ti ugali ti panagbiag dagiti Americano istay saan a maicari a gapu ti pakigubatan.

Iti casta pilit a patientayto a dagiti biag, wayawaya, ken ti panagbiroc iti ragsac a nasalaysay iti Declaracion ti Independencia ti America isuda laeng ti maicari a gapu ti pakibacalan.

Dagitoy isuda dagiti banag a nagtaederan ni Doctor Rizal ken gapu a nakigubatan dagiti patriotas ti Revolucion ken gapu a nacatayanda. Dida pinadas nga ipapilit ti maysa nga ugali ti panagbiag, nga iti caimbagan aglabas iti bassit a tiempo; no di ket nagtaederanda dagiti agnanayon a pamunganayan ti annuroten.

Laglagipentay met a ti ugali ti panagbiagtayo iti daytoy a tawen saanto nga isu ti ugali ti panagbiagtayo no umay a tawen. Dagitoy a banag agbaliwda tapno punnoanda dagiti tarigagay ken gartem dagiti lallaki ken babbai. Ngem ti biag ken wayawaya ken isusurot iti kinaragsac isudat calinteganda a di mabalin nga iyalilis, a naibatayda cadagiti agnanayon a pamunganayan ket iti casta dida agbaliw.

Dagitoy a banag maicarida a taginayontayo agpapan ibayadtayo ti biagtayo, no isut masapul. Caicarianda amin a bannog a maited ken amin a tedted ti dara nga icutantayo. Ket naisangsangayan a pudno daytoy inton agpeggad dagitoy a banag ken inton cas la maibibatantay ida.

Inton dagiti biag, wayawaya ken isusurot iti kinaragsac maamsanda iti peggad, dayta a casasaad kiddawenna ti panangaramattayo iti amin a cupecupicupantayo a pangbusor iti amames. Dagitoy a banag isudat maicari a gapu ti pakibacalan, ket saan a ti maysa nga ugali ti panagbiag. Laglagipentay coma dagitoy a banag inton palabasentayo ti daan a tawen ket agsaganatayo a sumrec iti baro a tawen.

Aniaman a gobierno civil a maicari iti casta a nagan sucogenna coma dagiti linlintegna ken wagas ti biagna tapno ti caaduan a bilang dagiti makipagili mabalinda a ragsaken dagitoy agnanayon a pamunganayan iti capunnoan a panagagsac; ket kitaenda met tapno iti panangaramidda iti casta, ti bunggoy dagiti basbassit a bilang saanda a maawananda cadagitoy met laeng a gundaway ken benedicion.

Gapu cadagitoy a banag naipangay dagiti gobierno ket gapu cadaagitoy a banag mataginayon dagiti gobierno. Tapno dagiti lallaki ken babbai mabalinda a ragsaken dagiti di mabalin nga iyalilis a calinteganda

Ti biag, wayawaya, ken panagbiroc iti ragsac-dagitoy isudat banag a nagtacleran ni Dr. Rizal ken gapu ti nacatayanna.

ken gundawayda, maibilin wenno makedngan dagiti calintegan a civil—dagiti tattao matengngelda wenno madagdagda nga agtuloy iti panangaramatda iti cucuada ken pannacabalinda.

Gapu cadagitoy a banag sisasaganatay coma a matay a cas ti kinatudio idi ni Rizal. Ti panangirupir ken panangsalacnibtayo cadagiti casta a calintegan isu coma ti pangitalagaan ken pangiserviantayo iti biag ken gassattayo. Casta laeng ti pacabalintayo a managan ciudadano wenno managan caballero.

Ket isut maysa a pudno a patriota daydiay tao a mangirupir cadagitoy a pamunganayan ket isut maysa nga

umalalsa wenno sumupsupring daydiay mangilibac cadagitoy a pamunganayan. Isut maysa a daekel a nacion daydiay mangsalacnib cadagitoy catutubo a calintegan ket isut maysa a nacababain a nacion daydiay mangilibac cadacuada. Dagiti lallaki ken babbai a mamati cadagitoy a banag ken capasnean a mangsalacnib cadacuada catutubo nga isudat catacangan a lallaki ken babbai a mabalin a patauden toy a daga wenno salacniban ti langit.

Iti casta ululitenmi dagiti pamunganayan a gapu ti nagbiagan ken nacatayan ni Rizal, ket aramidentay coma ti mabalintayo iti panangtagicuatayo cadagitoy a pamunganayan ket

satay iyallatiw a di mamulmulitan cadagiti sabsabali. Patienmi nga iti castoy a pamayan toy a nacion mapagbalinto a nabileg, ket dagiti umilina mapagbalinda a maicari a mangitayag iti silaw ti wayawaya ken mangiggem iti dayta a silaw aginggat agballigi. Iti casta a panggep pangabaroanenmi nga italaga ti biagmi.

Pangtaraon iti Cudil

(Catuloy ti Pagina 2)

tayo iti pasetna iti panangsalimetmetna iti salun-at ti cudil. Laglagipentayo a dagiti nalangto a natnateng adu ti paspasetda a carotene. Isut gapuna a dagiti nalangto a natnateng maiclaseda cadagiti taraon a naimbag nga ubbog ti vitamina A.

Ti pagtaraon a dina mairacion ti umanay a carotene ibungana ti idadakes ti lasag wenno panagbalbaliw ti cudil a naganenda iti “keratinizing metaplasia.” Daytoy caipapananna ti agininut a panagbalin ti lasag a namaga, nagango, ken sicsican. Ti casta a panagbalbaliw madlaw gapu iti nagango ken sicsican a cudil, cuco, ken booc. Toy nagsurat nacakita cadagiti tattao nga addaan cudcudil a nagango ken sicsican ken namaga ket linaslasda wenno iniceatda ida. Dagiti tucactucae, camuro, infeccion ti cudil, eezema, psoreasis, namaga ken agregreg a booc, ken sabsabali pay a cacasta mabalin nga agtaudda iti di panagayat nga agsida iti espinaca, letchugas, carrot, bungbunga, ken sabsabali pay a canen a mangiracion iti carotene. Agparang a masapul-tayo ti nawadwad a casta a sustancia.

Dagitoy a panglawlawag nalabit umdasdan a mangipaawat nga uray casano caadu dagiti crema wenno lana nga isapsapotayo iti cudil dida masunoan ti amarillo a carotene nga aramaten ti naturaleza a pangtaraon iti cudil. Tapno pasayaatentayo dagiti bingbinggas ti cudiltayo iti uneg ken iti ruar, ken tapno magunodantayo dagiti sabsabali pay nga imbag nga iracion ti vitamina A, a di nainaganan iti daytoy nga articulo, paggustoantay coma a canen ken sidaen daigti taraon a nawadwad ti sustancia a carotene. Iyadaduyo ti mangnan ken agsida cadagiti nalangto ken amarillo a canen, ket siputanyo ti isasayaat ti cudilyo.

Peggad ti Salun-at dagiti Agcabanuag

Arlie L. Moon

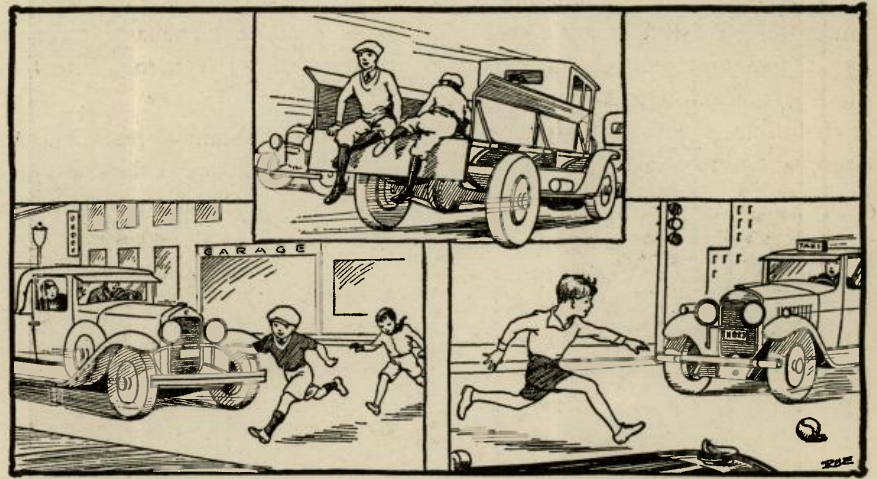
Dagiti peggad ti salun-at dagiti agcabanuag (dagiti agarup 40 ti tawenda) mabalin nga iyasping iti peggad ti panangmanejo iti automobil. Inton nasuroc nga uppat a pulo ti tawen ken inton nasuroc nga uppat a pulo a millas ti taray ti automobil iti maysa nga horas, pumardas ti iyaadu ti peggad.

Ti tawen ti panagcabanuag isu ti tiempo a pannacadanon ti caaduan cadagiti tattao iti alimpatoc ti cabaellan ken kinalaingda. Rebbengna nga isu met dayta ti tiempo a caaduan ti maiwacasan a trabajo. Ngem masansan a gapu iti sakit matacawantayo iti cabaellan inton tiempo a capateg ti panagbiagtayo. Ti salun-attayo inton cabanuagtayo masansan a maibatay iti ugugali ti salun-attayo inton kinaganustayo. Dagiti rumbeng nga ugugali ti panangwatwat, panaginana ken pannangan adda pannacaibiangda iti nasalun-at ken nabileg a panagbiagtayo iti ududina.

Cunada a no calicaguman ti maysa a tao ti agbiag nga aglacay, masapul nga agsakit iti napaut inton kinabungna ket sa umimbag. Di ket nasaysayaat nga adayu no salimetmentayo ti salun-attayo a ditay laslatsaten ti napaut a sakit? Ti maysa a tao a naimbag ti salun-atna adadu ti pannacabalinna nga agragsac ken dackel ti cabaellanna nga aramiden ken iwacasan ngem ti maysa a tao a masacsakit.

Ti maysa a sakit nga agari cadagiti agcabanuag isu ti diabete. Toy a sakit agtaud iti panageurang ti tubbog nga idulin ti pali, tubbog nga aramaten ti bagi iti pannacarunaw dagiti azucar ken almidon tapno mabalinda ti lumauc iti dara. No toy a tubbog, a managan insulin, agcurang iti bagi, ti dara pumalet a cas la azucar ket adu ti ranggas a maibungana.

Ti gapuna no apay ti glandula nga agpataud ti insulin agcurang ti casta a tubbog a mapataudna isut agsipud ta napagpalaloan gapu iti aglablabes a caadu ti azucar a kinnan cabayatan ti kinaganus. Malagipco ti maysa nga ubing a kinaescuelae a gustona u-

"Inton nasuroc a 40 millas ti taray ti automobil iti maysa nga horas, pumardas ti iyaadu ti peggad."

nay dagiti dulce ket cancanayon a mangan ti dulce iti nagbabaetan ti pannangan. Iti camaudianan isu nagsakit iti diabete, ket pilit nga insardengna ti ageseuela. Ti sangcabassit a panangituray iti bagi ken ti panangliclic iti pannangan iti aglablabes a dulce tipdena dagiti adu a casta a sacsakit.

Ti sabali a macapapeggad iti salun-at ti agcabanuag, ken masansan a macagapu iti panagdiabete isu ti panagduyos dagiti adda iti casta a tawen a lumucmeg wenno dumagsen. Ti maysa a tao a dumacackel masapulna ti mangan ti macapadackel kencuana ken macairacion ti pigsana, ngem ti maysa a tao a nataenganen, a simmardengen a dumackel, masansan a mangan iti cas ti caadu wenno adadu pay ngem ti cancanenna idi dumacackel pay laeng, ket iti casta agurnong ti aglablabes a caadu ti taba.

Maysa cadagiti cangrunaan a peggad ti ilulucmeg wenno panaglablabes ti dagsen isu ti icacapuy dagiti laslasag ti puso gapu cadagiti taba a maidulin iti uneg ti puso. Isut gapuna a napepeggad ti nalabes a panagbannog ti nalucmeg a tao ngem ti maysa a nacuttong a tao. Ti golpi a pannacabannog ti puso mabalin a macarangas iti lasag ti puso, wenno agpapan macapasardeng ti panagtrabajo ti puso. Casta met dagiti sakit a cas ti neumonia napepeggadda iti tao a nalucmeg, agsipud ta ti puso mabalin a dina maawit ti nadagsen a ri-

gat nga iyeg ti nacaro a sakit agraman nangato a gorigor. Ti nangato a gorigor masansan a mapacuyogan ti napardas a panagpitec ti puso, isu a mangted ti dackel a rigat iti puso. Tunggal maysa ngarud utangna iti bagina met laeng ti panagannadna cadagiti peggad nga iyeg ti aglablabes nga idadagsen ket tungpalenna coma a nalaing dagiti naimbag nga annuroten ti panagtaraon.

Cadagitoy nga aldaw adda dackel nga iyaadu dagiti marba wenno nakirokiro ti nerviosda. Saan a duaduaen nga iti caaduan, daytoy agtaud iti agdama a panagbiag a macapabannog iti nervios, ken iti panagdandanag gapu iti casasaad ti pammirac iti lubong ita. Ti sistema nervioso isut maysa a delicado a mecanismo, ket nupay nabangon tapno maibturanna ti nadagdagsen a trabajo ngem ti ipawit ti caaduan cadatayo kencuana, nupay casta adda tiempo a pannacarba wenno pannacautoy dagiti celula ti nervios ket masapulda ti mainanaan ken matarimaan. No ditay alaen ti rumbeng a tiempo ti panaginana, wenno ditay maturog iti rabii gapu iti panagdandanag, addanto tiempo a pannacarba dagiti nerviostayo.

Ti maysa a nataengan masapulna ti agarup walo nga horas a pannaturogna iti rabii; dagiti ububbing masapulda ti napapaut nga horas. Inton addatayo a nacaturog bumunbuntog ti panagtrabajo dagiti organos ti bagi ket iti casta dagiti celulas mabalinda nga aramiden ti trabajoda a

mangtarimaan cadagiti nadadael. Dagiti condiccion a macaparabur iti panaturrog isuda dagitoy, naimbag ti ventilacionna a sillid a pagturogan, natalna ket awan saysayangguseng, ket awan macariribuc iti isip a cas ti iyeg ti panagdandanag ken naladaw a panangrabii. No ti isip ket naregta unay ti panagpanpanunutna, ti panagdigos iti napudot tapno maawis dagiti dadduma a dara a maipanaw nga aggapu iti utec mabalin a macatulong.

Maysa cadagiti nacaro a macapapeggad iti salun-at ti agcabanuag isu ti sakit ti puso. Dagiti estadisticas ipakitada a ti sakit ti puso isut maysa cadagiti puon ti caaduan nga ipatay dagiti tattao ita. Ti sakit ti puso masansan a masaracan ti batayna iti naaramid idi kinaganus ti biag, a sumaruno iti infeccion, tonsilitis, fiebre escarlata, ken macauram a reuma. Ti pannacaiecat dagiti masakit a tonsil iti rumbeng a tiempo, ken ti naannad a pannacataraken ti paciente iti tiempo ti panagpaungarna a sumaruno iti panagsakitna iti macaalis a sakit, macapabassit iti peggad nga agtaud iti nacaro a sakit ti puso. Ti naannad a panangexamen ti maysa a tatalken a medico isut napateg tapno mailasin a masapa ti sakit ti puso. Dadduma cadagiti masapa a pagilasinan ti sakit ti puso isuda dagitoy: panaganges iti ababbaba, narpardas a pitec ti puso, ken panagbubussog dagiti lipaylipay. Ti maysa a paciente a mangrugugi nga agsakit ti pusona mabalinna a paatiddugen ti biagna babaen ti pananglicliena iti aglablabes a panagbannog ken panangwatwat. Awan ti duadua a ti sakit ti puso isut maysa cadagiti cadaclan a cabusor ti biag ti agcabanuag, ket ti pannacailasin ti casta a sakit inton nabiiit pay nangrugugi dackel ti pateгна.

Ti nangato a grado ti duron ti dara isut maysa a napateg a puon ti sakit ti puso ken maysa met a peggad ti biag ti agcabanuag. No nangato ti grado ti duron ti dara dumegdeg ti pigsa ti resistencia iti panagayus ti dara iti uneg dagiti ururat, ket iti casta dumegdeg ti panagtrabajo ti puso. Ti itatangken dagiti arterias, nga ibunganto ti nangato a grado ti duron ti dara, afectaranna pay dagiti dadackel nga arterias ti puso, ket iti casta rumsua a bumassit

ti caadu ti dara nga agayus a mapan cadagiti laslasag ti puso. Dagitoy dua a banag, ti iyaadu ti trabajo ti puso, ken ti ibabassit ti caadu ti dara a mairacion iti lasag ti puso, pataudennanto ti nacaro a sakit ti puso iti ududina. Iti casta ngarud, sapu paen coma a biruken ti puon ti nangato a grado ti duron ti dara ket sa iccaten.

Dagiti mabalin a puon ti nangato a grado ti duron ti dara isuda dagiti masakit a tonsil, masakit a ngipen, ken sabsabali pay nga infeccion iti uneg ti bagi. Ti sakit ti bekel isut maysa pay a tartarauna ti nangato a grado ti duron ti dara. Daytoy mabalin a liclican iti kinaganus ti biag babaen ti naannad a panagtrabajo, ken panangimatang iti rumbeng a pannacairuar dagiti rugit ti bagi calpasan ti panagsakit iti macaalis a sakit, cas ti fiebre escarlata ken camuras.

Ti cancer isut sabali pay cadagiti cadackelan a macapapeggad iti salun-at ti maysa nga agcabanuag. Toy a

sakit mabalin nga agasan no mailasin inton nabiiit pay mangrugugi. Gapu itoy amin a sawsaway a letteg a di umimbag daras maexamen coma a masapa. Ti masansan a panagpaexamen isut napateg nga aramiden tapno mailasin dagiti mangrugugi a cancer.

Adupay dagiti sabsabali a macapapeggad iti sadun-at dagiti agcabanuag. Innagananmi ditoy dagiti sumagmamano laeng cadagiti capeggadan. Iruamtay coma dagiti naimbag nga ugugali ti salun-at inton kinaganus pay laeng ti biagtayo, ken ti pananggunodtayo iti rumbeng a caadu ti panaginana ken panangwatwat iti ruar ti balay, ti panagtaraon iti rumbeng a taraon, ket laglagipentayo a ti aglablabes a pannangan uray iti camibagan a canen mabalin a pataudenna dagiti napeggad a bunga. Iti casta icutantayto ti nasalun-at nga isip iti uneg ti nasalun-at a bagi ket mabalintayto a cunaen a sipupudno a ti biag mangrugugi iti panagtawen iti uppat a pulo.

PAGAYATAN nga ARARAMIDEN

Adu dagiti tattao a nagbalin nga agdindinamag gapu cadagiti naiwacasanda nga inaramid cabayatan ti tiempo nga awan coma ti cucueenda. Ni Lincoln pinagayayatna nga adalen ti linteg no malpas a maaramidna idi cua ti trabajona iti maysa a tienda. Ni Charles Lamb nagsurat calpasan ti trabajona a cas maysa nga escribiente, ta awan ti sabali a trabajona. Ni Edison inadalna ti electricidad calpasan dagiti horas a panagtrabajona a cas telegrafista. Ni Alejandro Graham Bell nacapaltuad ti telefono idi madama a mangisursuro a cas maysa a maestro. Ni James Hill, idi agtartrabajo a cas maysa nga escribiente idiy igid ti carayan Mississippi, inadalna ti kinaingeniero ken adu a sabsabali pay a banag, ket ti naglinglingayanna isu ti panagpintana babaen ti panangaramatna iti color. Ni George Eastman, idi madama nga escribiente idiy Rochester Savings Bank, inadalna ti fotografia. Dagiti agcabsat a Wright idi madama nga aglaclacoda cadagiti bicecleta, impayda ti horas nga awan cucueenda iti panagpadasda nga agaramid iti aeroplano.

Maysa a lalaki nga estudiante ti colegio napilit nga isardengna ti agadal gapu iti panageurang ti gastoen, ket pinagayayatna nga inadalna ti naturaleza. Casta unay nagadu ti naadalna iti dayta a banag ken nagadu dagiti muestra nga inurnongna, a naigay-atan ti naimbag a saadna iti maysa a museo ti historia natural.

Maysa a bunggoy dagiti agtutubo a lallaki nasaracanda ti maysa a daan a makina ti imprenta iti siroc ti iglesiada, ket isut pinatarimaanda, ket inadalda no casnot panangaramatda kencuana, ket ita araramidendan dagiti amin a trabajo ti imprenta ti dayta nga iglesia.

Maysa a sociedad dagiti agtutubo nabungbunggoyda a mangaramid cadagiti caayayoda nga aramiden. Ti maysa a bunggoy nagtrabajoda nga aramatenda ti imada. Maysa a sabali a bunggoy nagurnong cadagiti reverso. Ti sabali a bunggoy nagalada cadagiti libro a basaen ken repasoenda. Ti sabali a bunggoy nagbasada cadagiti agdama a mapasasamac ket sada ipadamag ida. Ti sabali a bunggoy nagadal iti musica. Ti sabali a

(Maituloy idiy Pagina 14)

NADUMADUMA A BANAG

Ania ti Mapasamac Inton Matay ti Maysa a Tao?

Carlyle Haynes

Inton matay ti maysa a tao, isu saan a mapan a dagus sadi langit. Saan a mapan idiy infierno. Saan a mapan idiy purgatorio. Saan a mapan iti aniaman a yan.

Inton matay ti tao, isu saan nga adda a sibibiag iti maysa a lugar iti sabali a casasaad ti panagbiag. Isu saan a sibibiag a pulos—iti aniaman a yan ken iti aniaman a casasaad.

Inton matay ti maysa a tao, simmardengen ti biagna. Cas la saan coma a masapulen nga irupir ti casta a nalawag a banag, ken nalaca a banag.

Ngem masapul nga irupir daytoy, agsipud ta dimmackeltayo a sipapammati a ti ipapatay saan nga agpaypayso nga ipapatay, no di ket sibibiagtayo iti biag a naisina iti Dios.

Ket iti casta inton matay ti maysa a tao pagarupentayo nga isu adda a sibibiag iti sabali a lugar, iti sabali a casasaad, a naimbag wenno dakes, a mayannurot iti panagbiagna iti daytoy a biag.

Cas ti ibagada cadatayo, ti natay napanen idiy langit, wenno idiy infierno, wenno idiy purgatorio. Ket iti casta saan nga agpaypayso a natay. Adda a sibibiag iti sabali a yan.

Ti casta a biddut a capanunutan nagtaud iti ulbod a doctrina ti di ipapatay ti cararwa, isu a pannacabatay ti teologia ken isursuro dagiti adu a nareligionan a tattao.

Ngem adda maysa a banag a seguro: a ti doctrina ti naicasigud a di ipapatay ti tao saan a naggapu iti Sursurat dagiti Cristiano, wenno ti Biblia.

No annugotentayo ti Biblia a pannacabatay ti pammatitayo a Naeristianoan, ditayto mabalim nga awaten ti doctrina ti di ipapatay ti cararwa.

Ti padapada nga isuro ti Biblia isu daytoy: a ti tao matay.

Ngem ditay malibac a ti tao mabalinna a gunoden ti di ipapatay. Ti Biblia isurona iti nabatad a babaen dagiti sumagmamano a condicion, mabalim a maited ti di ipapatay iti tao a cas maysa a sagut.

Ti maysa a natay, ada aya a sibibiag iti sabali a yan? Toy nga articulo sungbatanna ti casta a saludsud.

Awan ti cuestion a ti Dios mabalinna nga ited ti di ipapatay iti sino man a tao babaen ti panangpaatidugna iti biagna.

Ngem no agtuloy ti tao nga agbiag apaman a nairugina ti agbiag, saan nga isut agsipud ta adda naicasigud kencuama a biag a masapul nga agtuloy iti unegna uray ania ti condicionna ken awan pannacaibibiangna iti pagayatan ti Dios. Ti panagtuloyna isut agsipud laeng ta isut macaayayo iti Dios ti panagtuloyna a sibibiag.

No saan nga ited ti Dios ti di ipapatay cadatayo, uray caanoman ditayto icutan ti di ipapatay.

Iti kinaagpaysona, no cayat nga ic-

caten ti Dios iti aniaman a tiempo ti mangsarsaranay a pannacabalinna wenno isinanatayo iti paraburna, dagus nga aggibus ti biagtayo.

Iti casta ti panagtuloy ti biagtayo adda a maibatay iti panagtuloy ti paraburna.

Ket inaramidna a ti panagtuloy ti paraburna maibatay iti sumagmamano a condicion nga isu met laeng ti nangituding.

Ti Biblia aramatenna ti sao a "di ipapatay," wenno "saan a matay." (Dagitoy a sao nayulogda a naggapu iti sao nga "immortal.") Iti casta a capapanan toy a sao naaramat iti naminpinsan laeng. Ket dayta masa-

raean iti 1 Timoteo 1:17. Ucagem dayta a versiculo ket basaem.

Ditoy masasao a ti agnanayon nga Ari ken "maymaysa a Dios" "saan a matay." Awanen ti pangaramatan ti Nasantoan a Surat ti casta a sao.

Panunutem man bassit dayta. Ket saca panunuten a dagiti sao a "cararwa" ken "espiritu" maaramatda iti uneg ti Biblia iti nasuroc a maminribu. Ket nupay casta ti sao nga "immortal" wenno saan a matay uray caanoman saan a naicadua iti sao a cararwa wenno espiritu.

Dagiti nagsurat iti Biblia adda nasuroc a sangaribu a gundayda a mangipacaammo coma cadatayo a ti cararwa saan a matay. Ngem uray caano man awan imbagada a casta, uray naminsan la coma. Daytoy isut maysa coma a nabagas ken napateg unay ti caipapananna.

Awan sinoman a mangcuestion iti saan nga ipapatay ti Dios. Datay amin annugotentayo dayta.

Isu "saan a matay, di makita, maymaysa a Dios a madaydayaw." Dagitoy isudat galad ti Dios ket saanda a naigalad iti tao.

Ti sao nga "immortal" wenno saan a matay saanen a maaramat a mayaplicar iti sabali a sibibiag. Ti tao uray caanoman saan a napanaganan iti immortal wenno saan a matay iti uneg ti Biblia.

Ti cararwa ti tao uray caanoman saan a napanaganan iti immortal wenno saan a matay. Ti espiritu ti tao uray caanoman saan met a napanaganan iti immortal wenno saan a matay. Agpayso a masansan a mapanagananda iti casta gapu iti sao dagiti agpalawag iti pulpito; ngem uray caanoman saan a naicadua iti sao a caunay ti caipapananna.

Iti kinaagpaysona, ti casungani ti casta a capanunutan isu ti cancanayon a mipasingked iti uneg ti Biblia.

Ngem ania met ti maipapan iti sao nga "immortality" wenno di ipapatay? Saan aya nga adu ti sawen ti Biblia maipapan iti dayta? Adalentay man ti tunggal nacaaramatan dayta a sao.

Saancayto a mabannog, agsipud ta dayta a sao naaramat iti maminlima a daras laeng.

Pudno a no imutectecantayo ti tunggal versiculo a mangaramat iti sao nga "immortality" wenno di ipapatay iti uneg ti Biblia, maammoan-

tayto no ania ti isuro ti Biblia maipapan iti dayta a banag.

Maammoantayto no sino ti mangicut iti di ipapatay, ken no sino ti di mangicut; dagiti di mangicut iti di ipapatay, no casanot pananggunodda kencuana, ken no babaen dagiti ania a condicion, ken no caano ti pannacaitedna no matungpaltay la ketdi dagiti condicion a makiddaw tapno isut magunodantayo.

Ti dagup ti pannakirelacion ti tao iti daytoy nadosan a galad maipasdec iti nabatad no aramidantayo ti casta a panangadal.

Alaenyo ti Bibliayo ket ucagenyo ti 1 Timoteo 6:13-16.

Ditoy naisawang ti nabatad ken natured a sao a ti Dios "isu laeng ti adaan iti saan nga ipapatay."

Daytoy kedngannan iti nabatad ken maipaay iti agnanayon no adda icutan ti tao a saan nga ipapatay. Ti Dios isu laeng ti mangicut iti saan nga ipapatay. Ti tao dina icutan dayta.

Ket idinto ta napanecneanen dayta, gapu iti sao ti Dios, a ti Dios isu laeng ti mangicut iti saan nga ipapatay, umay ngarud a dagus ti saludsud, Ania ngarud ti relacion ti tao iti casta a galad ti Dios? Adda aya pacabalinan ti tao a gumunod iti casta a napateg a sagut?

Ucagenyo ti sabali a nacaaramatan dayta a sao. Roma 2:5-7.

Ti relacion ti tao iti saan nga ipapatay nabatad ti pannacaisawangna ditoy. Ti tao birbirukenna ti saan nga ipapatay.

Ita dagiti tattao dida biruken daydiay addan nga icutanda. Ti kina-pudno a dagiti tattao birbirukenda ti saan nga ipapatay isu ti nabatad a pammanecne a dida pay laeng icutan ti saan nga ipapatay.

Ngem toy a versiculo adda pay sabali nga iparangna. Ipakitana iti nabatad a dagiti mangsapsapul iti saan nga ipapatay, dagiti "agtalinaed iti panagaramid iti naimbag" isudanto laeng ti macagunod iti saan nga ipapatay. Maysa la a clase ti tattao ti maiccanto iti saan nga ipapatay.

Daytoy pudno nga isurona iti nabatad a ti saan nga ipapatay maicondicion. Maibatay iti panangawattayo iti maysa a kita ti character, maysa a kita ti capadasan—ti panagtalinaed iti panagaramid ti naimbag.

Dagiti di mangicut iti castoy a character ken capadasan awan namnama nga umawat iti saan nga ipapatay.

Ket no sapsapulentayo ti saan nga ipapatay, sadino ti panggunodantayo kencuana? Asino ti papanantayto a pangalaan iti saan nga ipapatay?

Ucagenyo ti 2 Timoteo 1:10.

Ti patay magna cadagiti isuamin gapu ken Adan. Ni Cristo isu ti mangpucaw ken patay. No ni Cristo saan coma nga immay uray caanoman ditoy daga tapno matay gapu cadagiti managbasol, natayda coma amin cadagiti basbasolda. Isuda amin nacabasolda, ket "dagiti supapac ti basol isu ni patay." Isuda amin addada iti babaen ti pannacadusa—isuda amin addada iti babaen ti sentencia ti ipapatay.

Ti raza ti tao napucaw coman no saan a gapu iti voluntario a sacrificio ni Cristo.

Ngem "casta la unay ti pinagayat ti Dios iti lubong nga intedna ti Anaena a Bugbugtong, tapno amin a mamati Kencuana saan a mapucaw, no di ket adda biagna nga agnanayon." Juan 3:16.

Ti sentencia ti patay, "dagiti supapac ti basol," pinucaw ni Cristo. Dagiti mamati Kencuana saandanto a masentenciaan a matay. Ket ti panamati ken Cristo saan laeng a pucawenna ti dusa ti basol, ngem isu pay ti manggunod iti saan nga ipapatay nga agpaay iti mamati. Daytoy isut maitunos iti silaw nga iyeg ti evangelio.

Iti casta ti saan nga ipapatay adda iti evangelio. Ti tao mabalinna a gunoden ti saan nga ipapatay, ngem babaen laeng ti evangelio.

Rumsua ngarud a dagiti di umawat iti evangelio dida icutan ti saan nga

ipapatay, ket uray caanoman didanto icutan ti saan nga ipapatay. Ti laeng pacabalinanda a manggunod iti saan nga ipapatay isu ti evangelio.

No dagiti tattao dida awaten ti evangelio, uray ania ti sabali nga icutanda, addanto maysa a banag a dida icutan: ket dayta isu ti saan nga ipapatay.

Awan ti saan a matay a managbasol, ket awanto met ti saan a matay a managbasol.

Iti casta dicam suppiaten dagiti mamati nga adda pacabalinan dagiti tattao a maaddaan iti saan nga ipapatay. Saan a malibac ti pannacabalintayo a manggunod iti saan nga ipapatay.

No casano ti kinapasnec dagiti mamati iti maicasigud a di ipapatay dagiti amin a tattao, isu a pammati a busbusorenmi, casta ti pananginana-mami nga adda saan nga ipapatay.

Igunamgunammi met ti doctrina ti saan nga ipapatay a napasasnec ngem ti panangigunamgunamda. Ngem ti batay ti panginanamaanmi isu ti maigiddiat. Isuda ipapatida nga isut tinawidda a naggapu ken Adan. Dacami ipapatimi nga isut maysa a sagut gapu ken Jesu Cristo.

Ngem ituloytay man ti adaltayo. Ti sumaruno a pacaaramatan ti sao a "saan nga ipapatay" masaracan iti 1 Corinto 15:51-54. Ucagenyo dagita a versiculo ket basaenyo. Ditoy maibaga cadatayo a ti saan nga ipapatay maitedto cadagiti macagunod kencuana gapu iti evangelio.

Ti tiempo a panangicapet iti saan nga ipapatay saan nga iti ipapatay, no di ket inton panagungar dagiti natay inton aguni ti maudi a trompeta.

Pagayatan nga

(*Catuloy ti Pagina 11*)

bunggoy inadalna no casnot panangtedna iti adal ti Biblia. Ti sabali a bunggoy nagurnong ti muestra nga aggapu iti naturaleza. Ti sabali a bunggoy inadalna no casanot pannakipagtrabajoda cadagiti ububbing a camecameng ti iglesia. Ti sabali a bunggoy inadalda ti arte no casanot panagibaga ti sarita.

Ania met ti pagayayatyo nga aramiden? Adda laeng pagayayatyo nga

aramiden, saan? Adda met la pategna dayta? Anianto ti magungunayo gapu ti araramidyo iti horas nga awan coma ti cucueenyo?—*Napili*.

Ti Gusing a Bibig....

(*Catuloy ti Pagina 4*)

gugutna, ti cuestion isu no caano ti panangoperar kencuana. No ibatay iti capadasac, patiee a ti bibig isu ti rum-beng nga umuna nga operaren apaman a pumigsa ken dumagsen ti bagingi ti ubing. Daytoy mabalin nga inton adda dua a lawasna aginggat adda sumagmamano a bulanna. Sumarunonto ti pannacatarimaan ti gugutna iti ududina, apaman nga adda sangapulo ket walo a bulan ti ubing. No dadduma dagitoy a tawen agbaliw, ngem iti caaduan ti plano a nabaga iti ngato isu ti masurot. Ti pan-nacaoperar maaramid babaen ti anesthesisa wenno pannacaturrog ti ubing. Iti ududina mabalin a nainsiriban ti panangaramid ti maicadua nga operacion tapno tarimaanen dagiti piglat, agsipud ta istay di mabalin a gunoden ti nagdanunan kinaimbag a bunga ti maminpinsan a pannacaoperar ti casta a defecto.

Maysa a Nainsiriban a Panagpili

Maysa a naimbag a ministro idi madamada a mangmangan a sangea-familia, nangngegna dagitoy a sao ti anaena a lalaki, nga agtawen iti sangapulo ket maysa: "Ama, pinanpanunuteo no mabalineo nga icutan ti maysa a banag a piliee a calalicagumac unay."

"Tapno icanca ti naimimbag pay a gundawaymo," kinuna ti ama, "no cas pagarigan ngay, ta iyadadum a pagbalinen a tallo dagiti calicagumam unay: aniadanto? Panunutem a nalaing, Carlos."

Ti bumaro pinanunutna a nalaing ket pinilina, umuna, ti naimbag a character; maicadua, naimbag a salun-at; ket maicatlo, naimbag nga educacion. Insingasing ti amana a dagiti caaduan calicagumanda ti kinag-dindinamag, turay kinabaenang.

"Pinanunuteo amin dagita," kinuna ti bumaro, "ngem no icutac la ket ti naimbag a conciencia, naimbag a salun-at, ken naimbag nga educacion,

cabaelacto a teggeden dagiti amin a masapsapulco, ket amin a sabsabali mapalintegdanto." Pudno a patientayto a nainsiriban ti pinili ti maysa a bumaro iti casta a tawen.

Ti Ragsac a Patauden ...

(*Catuloy ti Pagina 7*)

Ngem no igatangna ti cuartana iti candy, iti dayta ania ti aramiden? No casta, palubosam ti ubing a macurangan iti masapsapulna nga anongna a gatangen aginggat macaaged wenno macaidulin ti cuarta nga igatangna. Dica pautangan ti cuarta babaen ti aniaman a liclicmut! Daytoy mabalin nga agparang a cas la nagubal a panangtratar, ngem isu dayta ti cacaisuna a panangisuro iti ubing ti panagilalana. Ket laglagipenyo, dagiti leccion a maadal iti kinubing didanto malipatan inton mataenganda iti tawen.

Maysa nga apo a baket inrugina ti pangrugugian ti fondo a gastoen ti cayanac nga apoena a lalaki inton agadal iti colegio, babaen ti panangidepositona ti pisos iti banco idi aldaw a pannacayanacna. Tapno degdeganda toy a fondo, ti agtutubo nga ama ken ina incarida nga idulin ti tunggal centavo a mabalinda nga itidda.

Simamataleeda a nangituloy iti casta; ket idi dumaedackel ti ubing inlawlawagda daytoy kencuana. Ti ubing, nupay dina pay la unay naawatan, ti caipapanan amin dayta, adda nangawawatanna a dagiti centavo masapul a maidulinda iti banco; iti casta, uray caanoman nga adda centavo a maited kencuana, dagusenna ti mapan ken inana, ket ti cuarta maiserrec iti banco.

Nairuamna ti casta nga ugali. Ipaayna ti adu a tiempona ti inna papanagbiroc ti trabajona cadagiti carrubada. Siayat a mangeartib cadagiti root, agbunag cadagiti dapu, mangsuplad cadagiti root iti dalan, aginnaw iti pinggan, wenno aglampaso.

Idi nagtawen iti sangapulo, ti dagup ti depositona iti banco nasuroken a lima gasut a pesos. Ti ama,, iti panangsaritana iti daytoy caniac, kinunana, "Isut maysa a nacascasdaaw a capadasan daytoy iti pagimbagan

ti baroc. Nairuamna ti agilala ken agsalimetmet. Ita maawatannan a ti cuarta masapul a patgen saan laeng a gapu iti mabalinna nga aramiden ngem gapu pay iti imbag a mabalinna nga aramiden."

Adda sabali nga ubing a ti panna-casursurona maisungani iti daytoy.

Naawisac a mapan makipicme, ket napanac. Calpasan ti pannangan, idi addacamin a nacatugaw iti siroc ti tolda nga ururayenmi ti panangrugi dagiti discursos, maysa a bumarito rimmuar a naggapu iti caaduan dagiti tattao, ket napan iti maysa a babai a nacatugaw iti asidegeo. "Iecannac ti nickel, iecannac ti nickel," ki-middawna.

"No iniceanca metten ittay," in-sungbat ti babai. "Ammom awanen ti maitedco kenca."

"Alan a cad, mangtedca," inya-pioena. "Ni Immong ket inicean ni nanangna ti nickel, ket mapancami gumatang ti sorbete. Darasem iecannacon ti nickel."

"Ginastom ti diez nga inted ni amam ken ti nickel nga intedco kenca, ket isu dayta ti dagup ti maitedmi kenca," kinuna ti ina kencuana.

Iti dayta ti ubing rinugianna nga ilaaw, "Imut, imut, nagimutean."

Limmabaga aya ti rupa ti ina? Isu ammona a dagiti tattao iti liclicmutna nangngedda daytoy, iti casta sipapacumbaba a nangluat iti supot ti quartana, nangiruar ti nickel, ket intedna iti anaena. Ti anaen dinarasna nga innala ti cuarta ket timmaray nga awan pay panagtangkingona.

No anianto ti pagtungtungpalan ti casta nga ubing a napadaekel iti babaien ti casta a pannacaturay, narigat nga ibaga; ngem natalged nga ipadto a sinoman nga ubing a nairuam iti ugali nga umumsien ken ibabainna ni inana inton awan pay ti sangapulo a tawenna agbalinto a paricut inton agtawen iti nasuroc a sangapulo ken duapulo.

Amangan no dagiti agtutubo ita icutanda coma ti kinalagda ti caracter ken kinamanagtrabajo dagiti apoda a lacay idi napan a caputotan. No casta, siaayatdanto a rummuar ken agrabajo. Teggedendanto ti cuartada, ket cuartada ti gastoenda, ket inton mangasawada mabaindanto a dumawat ken amada ken inada ti pangsostenerda iti bagbagida.

DAMDAMAG

(Catuloy ti Pagina 16)

dua a capanunutan. Isu daytoy ti napaut a panaggubgubat ti democracia ken tirania, wayawaya ken kinadipen, naimbag ken dakes. Isu daytoy ti gubat dagiti isuamin. Ita toy a gubat aggibusen iti patayna. Ket ti pagaammotay amin aginggat ita, ti tirania nangababac. Sangapulo ket liman dagiti democracia a limned a cas vapor a napuntaan ti torpedo, ket ti immuna nga inasac ti mangadipen a capanunutan ni Hitler isu ti Alemania met laeng.

"Ni Adolf Hitler imbunannagna a ti lubong saan nga umdas a pagcarubaan ti nazismo ken democracia. Patienna a dagiti naayat ti ragragsac a tattao ti maysa a nacion nga agwayawaya dida mabalina a competenciaen ti buyot ti pigsa ti napalaing unay a kinadictador. Ti kinamaingel isu ti isunona iti kinalinteg, ket ti pilit isu ti isunona iti wayawaya. Insunona ti bagina iti Dios, ket ti panagruebab iti awan cararwana a kinalaing ti makina isu ti isunona iti panagruebab iti Dios. Isu dayta ti retrato ti maysa cadagiti dua a lubong nga aggubgubat a makitayoy ita. Ket ania ti maicadua?"

"Datayo a taga democracia patientayo iti kinadayaw ken panagpapada ti tao. Patientayo a ti rason ken kinapdno ken caasi, iti camaudianan, agbalinda a napigpiga nga igam ngem dagiti aeroplano nga agitimnag ti bomba. Ti pinaltuad ken pinasayaatayo iti tiempo ti talna isudat inaramid ni Hitler a maemakina a pangdadael cadagiti agwayawaya a tattao. No ti naciontayo awan coma ti inaramidna iti siam a tawen no saan la a ti pangparmeena cadagiti caarrubana, awan coma ti macabalin a mangtulad iti kinalaing nga agdadael dagiti macmakinatayo a pakigubat. Awan ti kinangatngato ti Nazi no saan la a ti aglabas a pannacabalinna nga agdadael cadagiti tattao.

"Isu dayta ti pacaigidiatantayo a taga agwayawaya a lubong iti pinaadipen a lubong."

Napateg a Sasao

E. G. White

TI Cristiano, tapno macapagbunga ken macapagrang-ay, masapul nga ag-

bunga ken rumang-ay iti tengnga dagiti gangannaet iti Dios, iti tengnga dagiti mangumumsi ken mangrabrac. Masapul nga agtaeder a sillinteg, cas iti maysa a cayo ti silag idiay let-ang. Ti langit mabalina a cas la suer, dagiti darat ti let-ang mabalina a cabilenda dagiti ramut ti cayo, ken buntonanda a gaburan ti puonna. Nupay casta ti cayo agbiag a cas itay cancanayon a silalangto ken sititibker iti tengnga dagiti bumarbara a darat ti let-ang.

Ti cayo ti silag tumutupda unay a mangitaeder cadagiti Cristiano. Casda la ken Enoc, a nupay nalicmutda cadagiti macaparugit nga influencia, nupay casta ti pammatida cumpet iti Dios a di makitkita. Makipagnada iti Dios, ket umawatda Kencuana ti bileg ken parabur tapno mabalinda a sarangten dagiti kinarugit ti moral a manglicmut cadacuada. Cas ken Daniel idiay palacio ti Babilonia, agtaederda a sidadalus ken di parugitan; ti biagda mailemmeng iti Dios gapu ken Cristo. Ti espirituda nalinteg uray addada iti tengnga ti kinalaad; matdada a napudno ken matalec, nasged ken naregta, nupay nalicmutda cadagiti di mammati, managinsisingpet, ken tattao a nailubongan ken awan Diosda. Ti pammati ken biagda nailemmengda iti Dios gapu ken Cristo. Ni Jesus isut ubbog ti danum cadacuada nga agburburayoc iti biag nga agnanayon. Ti pammati, cas cadagiti babassit a ramut ti cayo ti silag, sarutenna dagiti banbanag a makita, ket sumusup iti naespirituan a taraan nga aggapu iti ubbog ti biag.

Pagtaengan ken Salun-at

Tawen 26, Diciembre, 1941 No. 12

E. J. Urquhart—Editor, Associates:
J. A. Leland, Dr. H. C. Honor,
L. C. Wilcox, J. Suban, R. Villanueva.

Bayad ti Panagpaitulod:

Innem a bulan60
Macatawen P1.00
Maysa a copia10

Iti ruar ti Filipinas nanginngina. Inton kiddawenyo ti pannacabalbalaw ti direccionyo, pangaasiyo ta ibagayo nga agpadpada ti daan ken ti baro a direccionyo.

PHILIPPINE PUBLISHING HOUSE
Box 813, Manila.

"Ti America Naatacaren"

Casta ti cababagas ti sao a nangrugian ni Presidente Roosevelt iti palawagna iti sagoanan ti Liga ti Marina idiy America idi Octubre 27, idi rinambacanda ti Aldaw ti Marina. Iti gimong dagiti adu a sabsabli a banag, ti Presidente, kinunana:

"Ti America naatacaren. Ti vapor WSS Kearny saan nga isut maysa la a vapor ti marina. Isut vapor a cucua ti tunggal lalaki, babai, ken anac toy a nacion. Dagiti Estados ti Illinois, Alabama, California, North Carolina, Ohio, Louisiana, Texas, Pennsylvania, Georgia, Arkansas, New York, ken Virginia, isudat daga a naggapuan dagiti nadayaw a tattao a natay ken nasugat a naglugan iti Kearny. Ti torpedo ni Hitler naiturong iti tunggal Americano, nga agnaed iti igid ti baybay, wenna tengnga ti nacion nga adayu iti baybay ken adayu cadagiti cañon ken tanke dagiti agmarmarcha a buyot dagiti agpanggep a mangparmece iti lubong."

"Ita ta masarangettayo ti cabaroan ken cadaclan a pangcarit, datayo nga Americano winaisantayon dagiti proa ti vapor a pakigubattayo, ket nacasaganatayon a makibacal. Agtaacertayo a sisasagana a mangsalacnib iti naciontayo ken iti pammati dagiti amatayo tapno aramidentayo ti impakita ti Dios a nalawag nga amongtayo."

Maysa a Nalimed a Mapa

Idi madama nga agpalpalawag, ni Presidente Roosevelt impanayagna dagiti sumagmamano a plano ni Hitler. Kinunana: "Adda nga ayaywanac ti maysa a nalimed a mapa nga inaramid ti gobierno ni Hitler idiy Alemania. Isut maysa a mapa ti Sudamerica ken maysa a paset ti America Central, cas ti panggep ni Hitler a pangreorganizar kencuana. Itoy agdama adda 14 a nasnacion iti dayta a paset ti daga. Ngem dagiti nalaing nga agaramid ti geografía idiy Berlin sidadawelda a nangiccat cadagiti amin nga agdama a beddeng ket bi-

ningbingayda ti Sudamerica iti lima laeng nga estado nga iturayanda inton maiyegda dayta a continente iti babaen ti turayda.

"Ket casta unay ti panangurnosda a ti maysa cadagitoy paspasurot nga estado saclawenna ti Republica ti Panama ken Panama Canal a dackel nga urat ti biagtayo. Toy a mapa ibatadna ti panggep ti Nazi a maibusor saan laeng nga iti Sudamerica, ngem iti pay Estados Unidos."

Racrakenna Amin a Religion

Ti Presidente kinunana pay: "Ti gobiernoyo igiggamanna pay ti sabali a documento nga inaramid ti gobierno ni Hitler idiy Alemania. Isut maysa a plano a nasalaysay dagiti ramitramitna, ngem gapu iti nabatad a rason ti Nazi dina pay cayat nga iwarnac, ngem nacasaganadan a mangipatungpal iti dayta a plano iti lubong a maparmece - - no cas pagarigan mangabac ni Hitler.

"Isut plano ti panangraeraeda cadagiti amin nga agdama a religion—Protestante, Catolico, Mahometano, Hindu, Budista, ken Kinajudio a padapada. Dagiti cucua dagiti amin nga iglesia agawento ti Reich wenna gobierno ti Alemania. Ti Cruz, ken amin dagiti sabsabali a tanda ti religion, maiparitdanto. Dagiti ministros mapaulimecanto iti agnanayon ket madusaanda no agsalungasingda babaen ti pannacaipupocda cadagiti campamento ti concentracion, idiy pacatotoocanen uray pay ita, dagiti adu a natured a lallaki agsipud ta ipangpangrunada a suroten ti Dios ngem ni Hitler.

"Iti saad dagiti iglesia ti civilizaciontayo, mangipatacederdanto ti maysa nga iglesia Nazi internacjonal — maysa nga iglesia a pagtrabajoanto dagiti managbitla nga ibaon ti gobierno Nazi. Iti lugar ti Biblia, ipapilitdanto ti pannacaaramat ti Mein Kampf a cas isu ti Nasantoan a Surat. Ket iti lugar ti cruz ni Cristo mangicabildanto ti dua a tanda—ti swastika ken ti naasut a

campilan. Ti dios ti dara ken landoc isunto ti sumuno iti Dios ti Ayat ken Caasi."

Ti Cawayawayaan a Nacion

Ti Presidente kinunana pay: "Adda tattao nga agcuna a ti naimbag a gamengtayo isu ti nangyawat cadatayo—ket ditay cabaclanen a sarangten dagiti narua a soldados a nasursuroan a siinget a cas ti pannacasursuro dagiti taga Esparta idi unana, tapno agaramidda a sidadawel.

"Cunada a nagbalintayo a nalucmeg ken nataba ken nasadut—ket naikeddengen ti tungpaltayo. Ngem dagiti agcuna ti casta awan ti ammoda maipapan iti America wenna iti biag dagiti Americano. Dida ammo a toy a daga nagbalin a dackel agsipud ta isut daga a kinaritda a cancanayon. Dagiti immuna nga immay nagtaeng iti naciontayo ken dagiti nangparang-ay kencuana isudat lallaki ken babai a rumubrurub ti tureda ket awan talnada no dida icutan ti independencia ket didanto panuynuyan ti pannacairurumen. Ti pacasaritaantayo isut sarita ti napigsa a pannacasaranget gapu cadagiti nabileg a mangcarit, pangcarit nga inannugottayo ken nagballigiantayo—dagiti pangcarit dagiti awan mapa da a taaw, dagiti atap a cabakiran, let-ang, ken tanap, dagiti dumarandor a layus, ti panaggugubattay met laeng, ken dagiti macapacapuy a paricut ti sociedad, economica, ken fisica; ket rimmuartay a naggapu cadacuada, a capigsaan a nacion ken cawayawayaan iti dagup ti historia."

Panaggubat dagiti Dua a Capanunutan

Ni contraalmirante Richard S. Byrd iti Marina ti Estados Unidos, iti panagbitlana idi Agosto 20 idiy plaza Madison Square Garden, Nueva York, iti sangoanan ti maysa a gimong nga insagana dagiti mangparabur iti Democracia, kinunana iti gimong dagiti sabsabali:

"Daytoy isut panaggubat dagiti
(Maituloy idiy Pagina 15)